

Sygn. akt II UK 206/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

Protokolant Grażyna Niedziałkowska

w sprawie z wniosku K. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o zasiłek macierzyński,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 20 stycznia 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Okręgowego w G.

z dnia 21 listopada 2014 r.,

1. zmienia zaskarżony wyrok i oddala apelacje,

2. koszty postępowania kasacyjnego między stronami znosi.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w G. zmienił zaskarżony apelacją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 23 czerwca 2014 r., którym K. D. przyznano prawo do zasiłku macierzyńskiego w wysokości 80% podstawy wymiaru ustalonej na kwotę 5.829,79

zł i – oddalając odwołanie – ustalił ją na przyjętą w decyzji organu rentowego kwotę 2.337,91 zł.

W zmienionym wyroku Sąd pierwszej instancji ustalił, że K. D. podlega ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 31 grudnia 2009 r. z tytułu zatrudnienia w Banku [...]. Wymiar czasu jej pracy do dnia 30 listopada 2012 r. wynosił połowę etatu; od dnia 1 grudnia 2012 r. do dnia 31 stycznia 2013 r. pełny etat, a od dnia 1 lutego 2013 r. znowu połowę etatu. Za pracę w połowie wymiaru czasu pracy ustalono od dnia 1 kwietnia 2012 r. wynagrodzenie zasadnicze w kwocie 1.190 zł, a na podstawie porozumienia z pracodawcą, za pracę w pełnym wymiarze w okresie od dnia 1 stycznia 2012 r. do dnia 31 stycznia 2013 r. w kwocie 2.380 zł.

Za czas niezdolności do pracy z powodu choroby ubezpieczona pobrała najpierw wynagrodzenie, a od dnia 18 lutego 2013 r. do dnia 6 października 2013 r. zasiłek chorobowy, którego podstawę pracodawca-płatnik oznaczył jako wynagrodzenie w wysokości 2.380 zł z premią wypracowaną w grudniu 2012 r. w kwocie 3.174,60 zł i wynagrodzeniem urlopowym w kwocie 1.201,44 zł – ogółem 5.829,79 zł.

W czasie trwającego zwolnienia chorobowego ubezpieczona urodziła dziecko i uzyskała prawo do rocznego urlopu macierzyńskiego od dnia 7 października 2013 r. Pracodawca podjął wypłatę tego zasiłku od podstawy wymiaru stanowiącej kwotę odpowiadającą wynagrodzeniu zasadniczemu za pracę w wymiarze połowy etatu (1.190 zł) z premią w przeciętnej wysokości – razem 2.337,91 zł. Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia z dnia 7 lutego 2014 r., zaskarżoną w niniejszej sprawie, potwierdził prawidłowość wyliczenia zasiłku macierzyńskiego od wynagrodzenia przysługującego po zmianie umowy o pracę w zakresie wymiaru czasu pracy od dnia 1 lutego 2013 r.

Sąd pierwszej instancji, rozstrzygając na podstawie art. 43 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r. poz. 159; dalej „ustawa”), który stanowi, że podstawy wymiaru zasiłku nie ustala się na nowo, jeżeli między okresami pobierania zasiłków tego samego lub innego rodzaju nie było przerwy albo przerwa była krótsza niż 3 miesiące kalendarzowe, nie podzielił poglądu o zastosowaniu w ustalonym stanie faktycznym art. 40, który nakazuje ustalenie na

nowo podstawy wymiaru zasiłku ze względu na zmianę wymiaru czasu pracy. Stosownie do tego przepisu, w razie zmiany umowy o pracę lub innego aktu, na podstawie którego powstał stosunek pracy, polegającej na zmianie wymiaru czasu pracy, podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowi wynagrodzenie ustalone dla nowego wymiaru czasu pracy, jeżeli zmiana ta nastąpiła w miesiącu, w którym powstała niezdolność do pracy, lub w miesiącach poprzedzających, przewidzianych w art. 36. K. D. urodziła dziecko w październiku 2013 r., więc nie był to miesiąc, w którym nastąpiła zmiana wymiaru jej czasu pracy, a także nie wchodził w zakres miesięcy określonych w art. 36 ustawy. Wykładnię przyjętą przez organ rentowy w uzasadnieniu decyzji, w tym uznanie, że art. 40 ustawy jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 43, Sąd pierwszej instancji ocenił jako sprzeczną z wykładnią systemową przepisów regulujących ustalanie podstawy wymiaru świadczeń, dostrzegłszy, że ustawodawca umieścił art. 43 niejako w podsumowaniu całej regulacji odnoszącej się do ustalania podstawy wymiaru świadczeń z ubezpieczenia chorobowego.

Sąd Okręgowy natomiast podzielił stanowisko organu rentowego i uznał za nieprawidłowe przyjęcie za podstawę rozstrzygnięcia art. 43 ustawy oraz pogląd co do braku podstaw do ustalenia na nowo podstawy wymiaru składek, mimo zajścia zdarzenia przewidzianego w art. 40 ustawy. Prezentując ten pogląd, Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd pierwszej instancji pominął w swych rozważaniach art. 47 ustawy, zgodnie z którym art. 36-42 i art. 45 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu podstawy wymiaru świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku wyrównawczego, zasiłku macierzyńskiego, zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego i zasiłku opiekuńczego, a do świadczenia rehabilitacyjnego także art. 46. Ustawodawca nie wskazał w tym przepisie art. 43 jako mającego zastosowanie przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku macierzyńskiego, więc przy ustalaniu podstawy wymiaru tego zasiłku jego stosowanie jest wyłączone. W świetle ustalenia, że niezdolność do pracy powstała w styczniu 2013 r., zmiana wymiaru czasu pracy, która nastąpiła od dnia 1 lutego 2013 r., nie miała zatem – na podstawie art. 43 ustawy – przełożenia na ustalenie podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, natomiast uzasadniała – w świetle art. 40 ustawy – ustalenie podstawy wymiaru zasiłku macierzyńskiego z uwzględnieniem art. 36 ustawy, zmiana ta bowiem nastąpiła w

okresie pełnych miesięcy kalendarzowych przed urodzeniem dziecka. Licząc od zmiany wymiaru czasu pracy, wnioskodawczyni nie osiągnęła przychodu, a w takiej sytuacji odpowiednie zastosowanie ma art. 37 ustawy.

Skarga kasacyjna K. D., obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w całości, została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego – art. 40 w związku z art. 43 ustawy przez niewłaściwe zastosowanie, polegające zmianie podstawy wymiaru zasiłku macierzyńskiego na wynagrodzenie ustalone dla nowego wymiaru czasu pracy, gdy tymczasem należało zastosować art. 43 ustawy jako *lex specialis* w stosunku do art. 40 ustawy, gdyż między okresami pobierania zasiłków nie było przerwy i podstawy wymiaru zasiłku nie powinno się ustalać na nowo. Skarżąca zarzuciła również naruszenie art. 43 w związku z art. 47 ustawy przez niezastosowanie i przyjęcie, że w art. 47 ustawy nie wymieniono wprost art. 43, gdy tymczasem art. 43 ustawy stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 40 ustawy. Wniosła o uchylenie i zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez uwzględnienie odwołania i przyznanie jej prawa do zasiłku macierzyńskiego w wysokości 80% podstawy wymiaru ustalonej na kwotę 5.829,79 zł.

Organ rentowy wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej, posługując się argumentem prawnym, że brak odesłania w art. 47 do art. 43 ustawy z oczywistych względów wyłącza jego stosowanie przy ustalaniu podstawy wymiaru zasiłku macierzyńskiego.

Sąd Najwyższy zauważył, co następuje:

W niniejszej sprawie ryzyko ubezpieczenia chorobowego (urodzenie dziecka) zaistniało po zmianie wymiaru zatrudnienia, a jednocześnie w czasie nieprzerwanej czasowej niezdolności do pracy, rozstrzygające jest więc ustalenie, czy art. 43 ustawy ma zastosowanie w odniesieniu do zasiłku macierzyńskiego oraz czy zmiana, o której mowa w art. 40 uniemożliwia – w kontekście art. 43 – ustalenie podstawy wymiaru zasiłku na nowo.

Zastosowanie do zasiłku macierzyńskiego art. 43 ustawy, ustalającego wypadki, w których – mimo zajścia nowego ryzyka ubezpieczeniowego tego samego lub innego rodzaju – nie ustala się na nowo podstawy wymiaru, lecz

stosuje się podstawę ustaloną dla poprzednio nabytego świadczenia, nie wymaga powołania się na art. 47 ustawy, wskazujący, które spośród przepisów rozdziału 8 należy stosować do świadczeń przewidzianych w ustawie, innych niż zasiłek chorobowy. W opozycji do poglądu wyrażonego przez Sąd drugiej instancji należy stwierdzić, że pominięcie art. 43 w odesłaniu zawartym w art. 47 ustawy, wskazującym na odpowiednie zastosowanie art. 36-42 i art. 45 przy ustalaniu podstawy wymiaru świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku wyrównawczego, zasiłku macierzyńskiego, zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego i zasiłku opiekuńczego, a do świadczenia rehabilitacyjnego także art. 46, nie oznacza niestosowania art. 43 do wszystkich tych świadczeń. Obecna treść art. 47 jest konsekwencją nadania od dnia 1 lipca 2004 r. nowego brzmienia art. 43 (por. art. 12 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1264), odwołującego się do „zasiłków zarówno tego samego rodzaju jak i innego rodzaju”. W poprzednim brzmieniu, odnoszącym się tylko do zasiłku chorobowego, art. 47 zawierał odesłanie do art. 43. Należy więc skonstatować, że usunięcie z art. 47 ustawy nakazu odpowiedniego stosowania tego przepisu do innych zasiłków niż zasiłek chorobowy, wobec zmian art. 43 ustawy, nie oznacza konieczności jego pominięcia przy obliczaniu podstawy wymiaru zasiłku chorobowego. Odesłanie do art. 36-42 oraz art. 45-46 jest niezbędne w celu umożliwienia stosowania tych przepisów do świadczeń innych niż zasiłek chorobowy, pozostawienie zaś takiego odesłania po nowelizacji art. 43, byłoby zbędne, a nawet mylące. Artykuł 43 ustawy ma zastosowanie do ustalania podstawy wymiaru „zasiłków zarówno tego samego rodzaju jak i innego rodzaju”, a więc świadczeń zasiłkowych przysługujących na podstawie ustawy, nie wyłączając zasiłku macierzyńskiego.

Przyjąwszy, że art. 43 ustawy stosuje się do obliczania podstawy wymiaru zasiłku macierzyńskiego w ogóle, należy stwierdzić, że w niniejszej sprawie również ma on zastosowanie, ponieważ między pobieraniem zasiłków różnego rodzaju, tj. zasiłków chorobowego i macierzyńskiego, nie było przerwy.

Stwierdzenie, że art. 43 ustawy ma zastosowanie do zasiłku macierzyńskiego nie musi oznaczać, iż organ rentowy błędnie ustalił podstawę wymiaru na

podstawie zmniejszonego wymiaru czasu pracy. Rozstrzygnięcie o zasadności zarzutu naruszenia tego przepisu wymaga ustalenia relacji między art. 40 oraz art. 43 ustawy. Artykuł 40 zawiera normę stosowaną przy obliczaniu podstawy wymiaru zasiłku, natomiast art. 43 wskazuje sytuacje, w których podstawy wymiaru świadczenia się nie oblicza się. Przepisy te nie mają więc wspólnych zakresów i nie zachodzi między nimi stosunek normy szczegółowej do ogólnej. Artykuł 40 rzeczywiście jest przepisem szczególnym, lecz tylko wobec art. 36 i 37 ustawy. Uwzględniając, że zasiłek chorobowy powinien wyrównywać stratę ponoszoną przez ubezpieczonego z powodu wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego, przyjęto zasadę, że podstawa wymiaru zasiłku odpowiada wysokości wynagrodzenia rzeczywiście wypłaconego w okresie wskazanym art. 36. Wyjątkowo przyjmuje się wynagrodzenie hipotetyczne (art. 37 ustawy) oraz wynagrodzenie zwiększone lub zmniejszone wskutek zmiany wymiaru czasu pracy w miesiącu, w którym powstało ryzyko (art. 40 ustawy). W takim wypadku zmiana wymiaru czasu pracy ubezpieczonego będącego pracownikiem ma bezpośredni wpływ na sposób ustalenia podstawy wymiaru zasiłku.

Organ rentowy nieprawidłowo ocenił, że art. 40 jest autonomiczną podstawą ustalania wymiaru zasiłku i nie ma wyraźnego ograniczenia jego stosowania w sytuacjach określonych w art. 43 ustawy. Uznanie argumentacji organu rentowego mogłoby tylko oznaczać, że w sytuacjach określonych w art. 43 ustawy stosuje się wszystkie przepisy rozdziału 8, co odebrałoby jakiegokolwiek logiczne znaczenie zawartej w nim normie. Zastosowanie zaś art. 40 zgodnie z wykładnią przyjętą w zaskarżonym wyroku prowadziłoby do ustalenia podstawy wymiaru zasiłku na nowo, co w przypadkach określonych w art. 43 ustawy jest niemożliwe. Doszłoby również do naruszenia zasady równego wynagrodzenia ustalonej w art. 119 Traktatu TWE oraz w dyrektywie Rady 75/117 z dnia 10 lutego 1975 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw Państw Członkowskich dotyczących stosowania zasady równości wynagrodzeń dla mężczyzn i kobiet (Dz.Urz. WE L 45 z 19.2.1975 r., s. 19, ze zm.) w zakresie świadczeń chorobowych wypłacanych w czasie ciąży (por. wyrok ETS z dnia 13 lutego 1996 r. w sprawie C-342/93, Joan Gillespie i inni przeciwko Northern Health and Social Services Board i innym).

Z tych względów kolejna zmiana wymiaru zatrudnienia dokonana w trakcie nieprzerwanej niezdolności do pracy nie miała wpływu na wysokość podstawy wymiaru zasiłku macierzyńskiego K. D., ponieważ nadal obowiązywała podstawa ustalona dla nabytego uprzednio zasiłku chorobowego.

W tej sytuacji, zgodnie z wnioskiem zawartym w skardze kasacyjnej, Sąd Najwyższy zmienił zaskarżony wyrok i oddalił apelację organu rentowego (art. 398¹⁶ k.p.c.).

kc